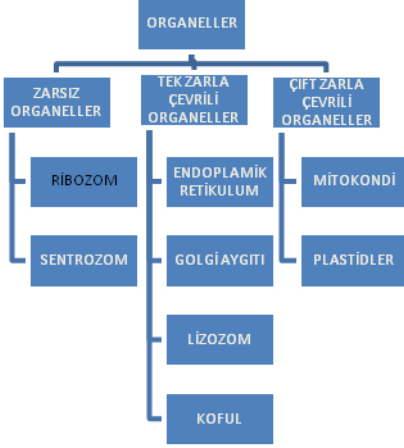

STOPLAZMA VE ORGANELLER

*Hücre zarı ile çekirdek arasını dolduran yarı akışkan sıvıya **Sitoplazma** denir.

*İnorganik ve organik maddeler içeren canlı bir kısımdır.

*Sitoplazma içerisinde belli görevleri yapmak için özelleşmiş yapılara **ORGANEL** denir.

1.RİBOZOM:

*Zarsız organeldir.

* Tüm canlılarda ortak bulunan tek organeldir.

* rRNA ve proteinden oluşur, yani **NÜKLEOPROTEİN** yapıdadır.

*Görevi protein sentezidir.

* Ribozom büyük ve küçük alt birim olmak üzere iki kısımdan oluşur.

*Büyük ve küçük alt birim sadece protein sentezleneceği zaman birleşir. Bunun dışında ayrıdır.

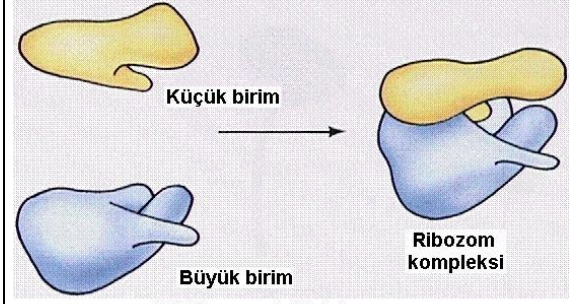
* mRNA küçük alt birime t RNA büyük alt birime bağlanır.

* Ribozom prokaryotlarda Sitoplazmada bulunur.

* Ribozom eukaryotlarda; Sitoplazmada serbest halde, endoplazmik retikulum ve çekirdek zarı üzerinde, mitokondri ve plastidler içinde bulunur.

* Protein sentezinin çok olduğu hücrelerde ribozom sayıca fazladır. Örnek: pankreas hücreleri.

* Aynı proteinden çok sayıda hızlı bir şekilde üretmek için ribozomların bir araya gelerek oluşturduğu yapıya **POLİRİBOZOM** denir.

Şekil Ribozom genel görünümü

2. ENDOPLAZMİK RETİKULUM:

*Tek katlı zarla çevrili organeldir.

* Prokaryotlarda ve olgunlaşmış memeli alyuvarlarında yoktur.

* Kanallar sistemidir; madde iletiminde rol oynar

* Hücre zarı ve hücredeki diğer zarların oluşumunda görev alır.

* E.R. üzerinde ribozom taşıyıp taşıyamamasına göre 2 ye ayrılır:

a) Granüllü Endoplazmik Retikulum

* Protein sentezinde görev alır.

* Protein taşınmasında görev alır

**** **Granüllü Endoplazmik Retikulum üzerinde sentezlenen proteinler Hücre dışında kullanılacak proteinlerdir. Hücre içerisinde kullanılacak proteinler Stoplazmadaki serbest ribozomlarda ve poliribozomlarda üretilir.**

b) Granülsüz Endoplazmik Retikulum

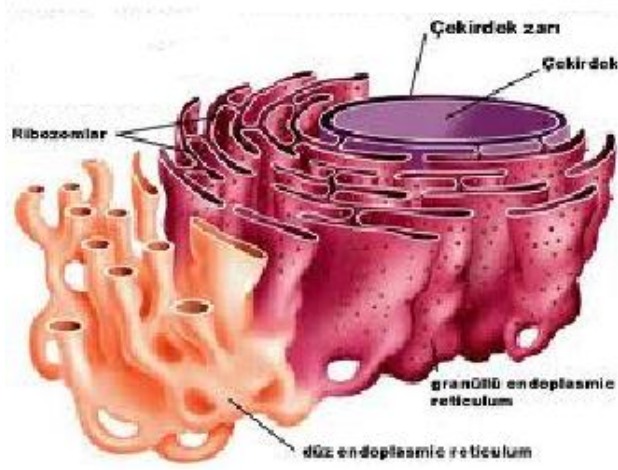
* Üzerinde ribozom bulundurmayan E.R dir.

* Yağ sentezi ve taşınmasında rol oynar

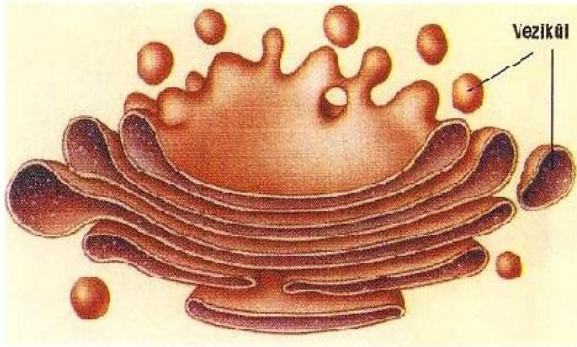
*Karaciğerde zehirli maddelerin zehirsizleştirilmesini sağlar.(DETOKSİFİKASYON)

STOPLAZMA VE ORGANELLER

* Kas hücresinde bulunan düz Endoplazmik retikuluma **Sarkoplazmik Retikulum** adı verilir. Görevi, Kalsiyum (Ca^{2+}) depolamaktır.

3. GOLGİ AYGITI

- * Tek katlı zarla çevrilidir
- * Prokaryot hücrelerde bulunmaz
- * Olgunlaşmış memeli alyuvarı ve sperm hücrelerinde bulunmaz
- * Diğer ökaryot hücrelerde bulunur
- * Üst üste sıralanmış yassı keseciklerden oluşmuştur. Yassı keseciklerden her birine **diktiyozom** adı verilir.
- * Salgı ve paketleme işlerinden sorumludur.
- * Proteinlerin son işlendiği yerdir.
- * **Glikolipit, Lipoprotein, glikoprotein** golgi aygıtında üretilir

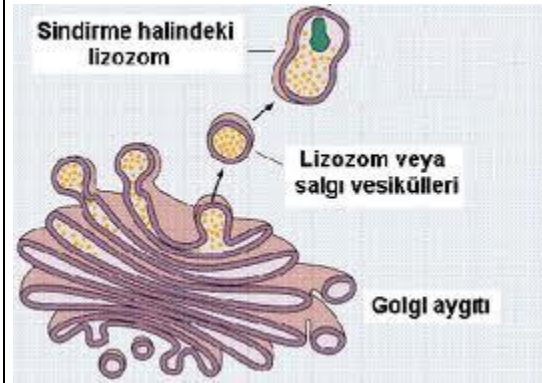
* **Glikojen** golgide sentezlenir.

* Bitkilerde hücre çeperinin yapısına katılan **selülozu** üretir.

* Bitkilerde hücre bölünmesi esnasında oluşan pektin yapıları ara lameli oluşturur.

* Golgi aygıtı salgı yapan hücrelerde çok sayıda bulunur. Örnek:Tiroid bezi, Ter bezi, Tükürük bezi.

4. LİZOZOM:

* Tek katlı zarla çevrilidir.

* Prokaryotlarda ve olgunlaşmış memeli alyuvarında bulunmaz.

* Ökaryotlarda bulunur.

* Bitkilerde bulunan lizozom benzeri yapıya **FİTOLİZOZOM** denir.

* Golgi aygıtından, endoplazmik retikulumdan ve ribozomdan oluşur.

* Lizozom içerisinde yakıcı parçalayıcı enzimler bulunur.

* Lizozomun görevi hücre içi sindirimdir.

* Hücre içerisine endositoz ile alınan besinler ve mikroplar lizozom sayesinde sindirilir.

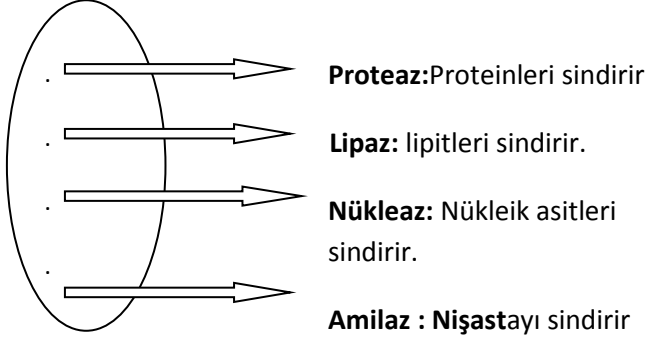
* Lizozomun kendi kendini sindirmemesinin nedeni, içerisindeki enzimlerin inaktif halde olmasıdır.

* Lizozom zarının yırtılması nedeniyle hücrenin kendi kendini sindirmesine **OTOLİZ** denir.

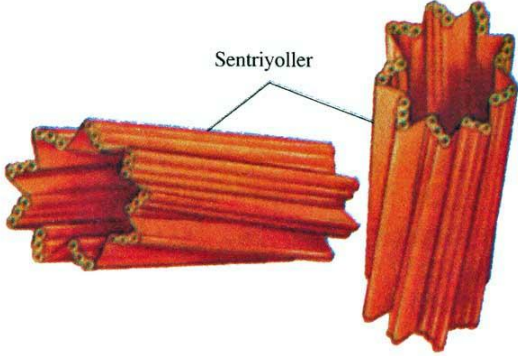
* Lizozom; akyuvarlarda, makrofajlarda ve karaciğer hücrelerinde sayıca fazladır.

STOPLAZMA VE ORGANELLER

* Gelişmiş bitki hücrelerinde lizozom bulunmaz.

5. SENTROZOM:

- * Zarla çevrili değildir.
- * Sentrozom iki adet birbirine dik SENTRYOL'den oluşmuştur.
- * Sentirol üçlü grup oluşturmuş dokuz mikrotübülden meydana gelmiştir.
- * Görevi hücre bölünmesinde iğ ipliklerini oluşturmaktır.
- * Bitkilerde ve prokaryotlarda bulunmaz.
- * Bölünme yeteneğini kaybetmiş olan sinir hücreleri, gözdeki retina hücreleri, olgunlaşmış memeli alyuvarı hücreleri ve çizgili kas hücrelerinde sentrozom bulunmaz.

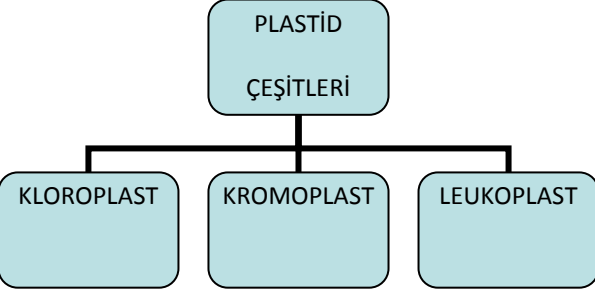
* Bitki hücrelerinde iğ ipliklerini sitoplazmadaki serbest proteinler tarafından oluşturulur.

6. MİTOKONDİRİ:

- * Çift zarla çevrili organeldir.
  - * Prokaryotlarda ve olgunlaşmış memeli alyuvarında bulunmaz.. ökaryotlarda bulunur.
  - * Dış zar düz iç zar ise kıvrımlı bir yapıya sahiptir.
  - * iç zarın kıvrımlı yapısına **KRİSTA** denir.
  - * Krista yüzeyi genişletir. Bu durum mitokondri de enerji verimini artırır.
  - * Krista üzerinde **Elektron Taşıma Sistemi (ETS)** bulunur. ETS oksijenli solunumda görev alır.
  - * Mitokondrideki sıvı kısma **MATRİKS** denir.
  - * Matriks içerisinde mitokondrinin kendine ait DNA RNA ve Ribozomu bulunur.
  - * Çekirdeğin kontrolünde Mitokondri kendi kendini eşleyebilir.
  - * Mitokondrinin görevi oksijenli solunum olayı ile ATP üretmektir. Mitokondri vücudun enerji sobası olarak bilinir.
  - * Enerji ihtiyacı fazla olan hücrelerde mitokondri de sayıca fazladır.
- ÖRNEK: Çizgili kas hücreleri, Sinir hücreleri , Karaciğer hücreleri ve Bitkilerde bulunan Meristem Hücreleri vb.

7. PLASTİDLER:

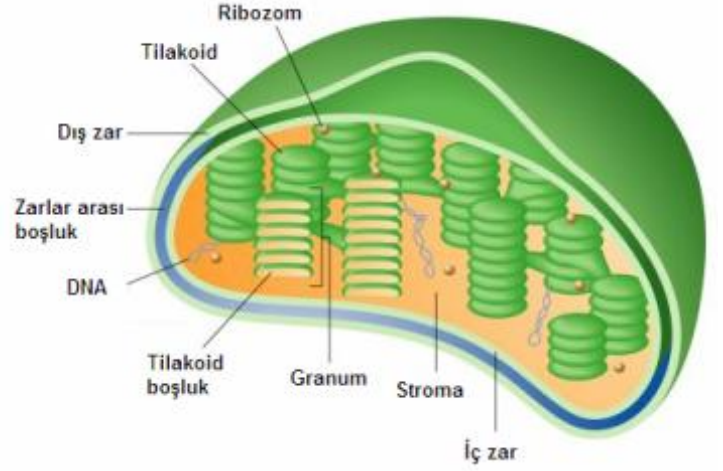
- * Çift zarla çevrilidir.
- * Bitkilerde bulunur. Çeşitlerinden **kloroplast** bitki dışında **öglena'** da da bulunur.
- * Plastid çeşitleri birbirine dönüşebilir.
- * 3 çeşit plastid bulunur.

A. KLOROPLAST:

- * Çift zarla çevrilidir.
- * İç zar da dış zar da düzdür.
- * Kloroplast içerisinde üçüncü bir zar sistemi bulunur. Bu zar sistemi Tilokoit zar sistemidir.
- * Tilokoit zarı oluşturan üst üste dizilmiş disklere GRANA denir.
- * Granular üzerinde bitkiye yeşil rengini veren KLOOROFİL bulunur.
- * Kloroplastın görevi içerisinde bulunan KLOOROFİL sayesinde FOTOSENTEZ ile besin üretmektir.
- * Grana da ışıklı evre reaksiyonları gerçekleşir.
- * Kloroplastın sıvı kısmına STROMA denir.
- * Stromada fotosentezin karanlık evre (karbon tutma) reaksiyonları gerçekleşir.
- * Stroma içerisinde kloroplastın kendine ait DNA RNA ve ribozomu bulunur.
- * Kloroplast çekirdek kontrolünde kendi kendini eşleyebilir.
- * **Kloroplastta üretilen ATP fotosentezde kullanılır. Başka herhangi bir metabolik faaliyette kullanılmaz.**

- * Fotosentetik canlılarda ortak bulunan yapı klorofildir. Fotosentezin esas gerçekleşmesini sağlayan yapı klorofildir.

B. KROMOPLAST:

- * Bitkiye renk veren plastid çeşididir.
- * İçerisinde 3 çeşit renk pigmenti bulunur.
  - a. KAROTEN: Turuncu renkli pigmenttir.
ÖRN: Havuç , turunçgiller vb.
  - b. KSANTOFİL: Sarı renkli pigmenttir.
ÖRN: Muz, limon vb.
  - c. LİKOPEN: Kırmızı renkli pigmenttir.
ÖRN: Domates, çilek vb.

C. LEUKOPLAST:

- * Renksiz plastid çeşididir.
- * Nişasta, protein ve yağ depolamada rol oynar.
ÖRN: patatesten nişasta depolayan leukoplast
- * Bitkinin ışık görmeyen kısımlarında bulunur.
- NOT: Plastid çeşitleri birbirine dönüşebilir.

8. KOFUL(VAKUOL):

- * Tek zarla çevrili organeldir.
- * Zarına TONOPLAST denir.
- * Prokaryotlarda bulunmaz.
- * Bitkilerde büyük ve az sayıda hayvanlarda ise küçük ve çok sayıda bulunabilir.
- * Genç bitkilerde küçük çok sayıda yaşlı bitkilerde büyük az sayıda koful bulunur.
- * Hücre zarından, endoplazmik retikulumdan, golgi aygıtından veya çekirdek zarından oluşabilir.
- * Bitki hücrelerinde zehirli artık ürünler kofulda depo edilerek yaprak dökülmesiyle uzaklaştırılabilir.
- * Bitkilerde kofulda biriken antokyan çiçek renklerinin oluşumunda etkilidir.
- * Görevlerine göre kofullar beş çeşide ayrılabilir.
  - a. Besin Kofulu: Besinlerin alınmasını sağlar.
  - b. Sindirim Kofulu: Alınan besinlerin sindirilmesini sağlar.
  - c. Boşaltım Kofulu: Atık maddelerin atılmasını sağlar.
  - d. Kontraktıl (Vurgan) Koful: Tatlı sularda yaşayan bir hücrelerde içeri giren fazla suyu atan koful çeşididir.
  - e. Depo Kofulu: Su ve besin depolayan koful çeşididir.

HÜCRE İSKELETİ

- * Hücreye şekil veren ve koruyan yapıya HÜCRE İSKELETİ denir.
- * Ökaryot hücrelerde bulunur.
- * Mikroflament, Mikrotübül ve araflament olmak üzere üçe ayrılır.

A. MİKROFLAMENT:

- * En ince hücre iskeleti elemanıdır.
- * Aktin proteininden oluşur.

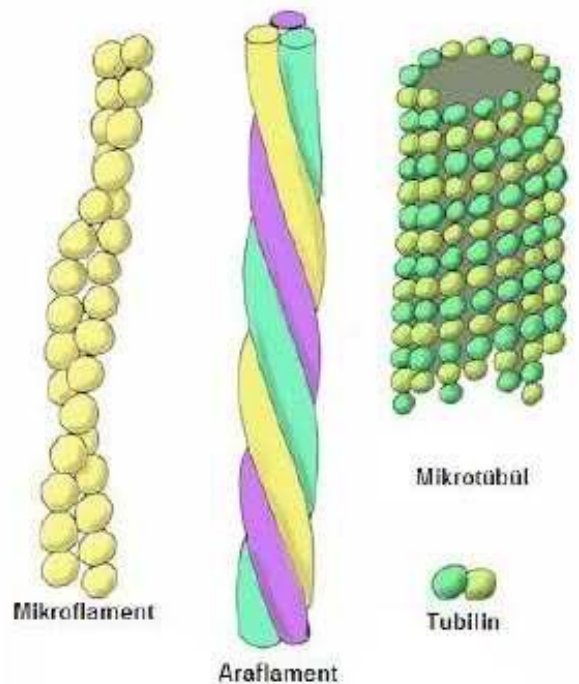
- * Kas kasılmasında amipsi yalancı ayak hareketinde, hücre bölünmesinde hayvanlarda boğumlanmada ve ince bağırsaklarda (mikrovillus) besinlerin emiliminde rol oynar.

B.MİKROTÜBÜL:

- * En kalın hücre iskeleti elemanıdır.
- * Tübülün proteininden oluşur.
- * Sil, kamçı, sentrozomun yapısına katılır.
- * Organellerin hareket etmesinde rol oynar.
- * Hücre bölünmesinde kromozomların hareket etmesinde rol oynar.

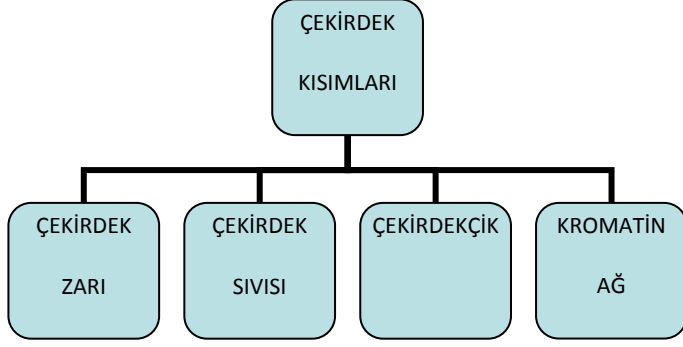
C. ARAFLAMENT:

- * Mikroflamentten kalın mikrotübülden ise incedir.
- * En kararlı hücre iskeleti elemanıdır.
- * Keratin proteininden oluşur.
- * Saç ve tırnakta bol miktarda bulunur.
- * Organellerin ve çekirdeğin hücre içerisinde sabitlenmesinde rol oynar.

ÇEKİRDEK(NÜKLEUS)

- * Yönetici kısımdır.
- * Ökaryot hücrelerde bulunur.
- * Olgunlaşmış memeli alyuvarı ve trombositlerde bulunmaz.
- * Çizgili kas hücrelerinde birden fazla bulunur.

1. ÇEKİRDEK ZARI(KARYOLEMMA):

- * Çekirdeği dışarıdan çevreleyen çift katlı zardır.
- * Dış zar üzerinde ribozomlar bulunur.
- * Çekirdek zarındaki porlar hücre zarındaki porlardan daha büyüktür. Çünkü RNA gibi büyük moleküllerin geçişi gerçekleşmektedir.
- * Hücre bölünmesinin başlangıcında eriyerek kaybolur. Bölünmenin sonuna doğru golgi aygıtı ve endoplazmik retikulum tarafından tekrar oluşturulur.

2. ÇEKİRDEK SIVISI(KARYOPLAZMA):

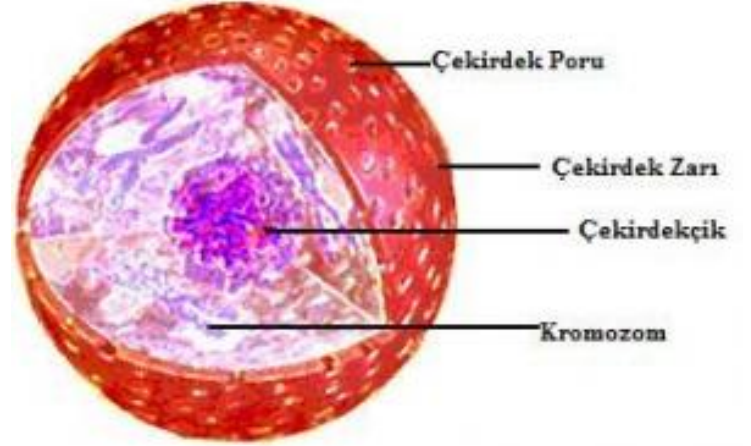
- * Çekirdek içerisindeki sıvı kısımdır.
- * DNA, RNA, protein, yağ ve inorganik tuzlar içerir.

3. ÇEKİRDEKÇİK(NÜKLEOLUS):

- * r RNA'nın sentezlendiği yerdir.
- * Protein sentezinin çok yapıldığı hücrelerde sayıca fazla bulunur.

4. KROMATİN AĞ:

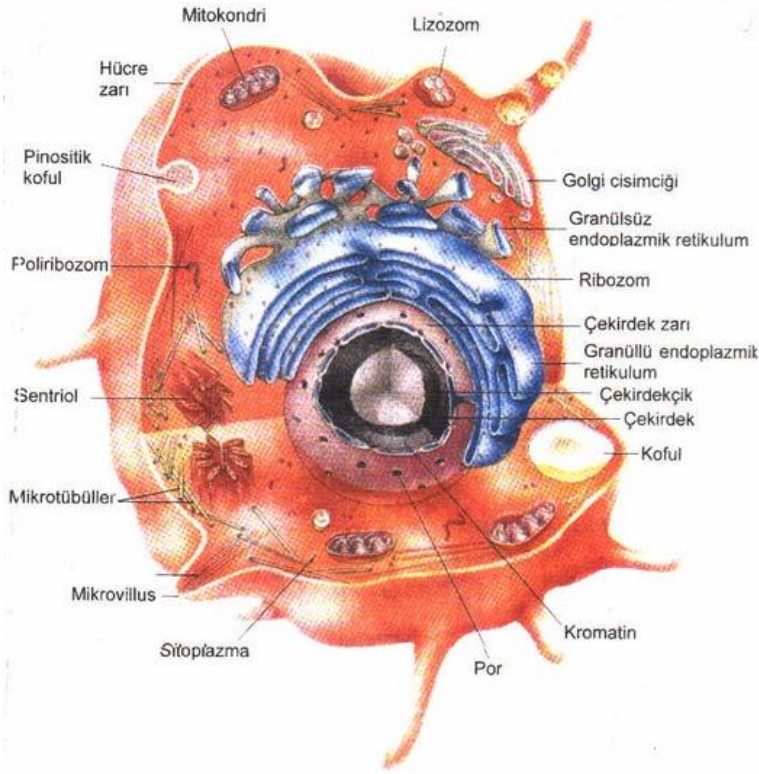
- * Çekirdek içerisinde DNA ipliklerinin bölünmeden önceki yumak haline KROMATİN AĞ denir.
- * Kromatin ağ bölünme esnasında kısalıp kalınlaşarak kromozomları meydana getirir.
- * Aynı türün tüm sağlıklı bireylerinde kromozom sayısı birbirine eşittir.
- * Kromozom sayısı ile gelişmişlik arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- * İki canlının kromozom sayılarının aynı olması tek başına bu iki canlının aynı türden olduğunu kanıtlamaz.

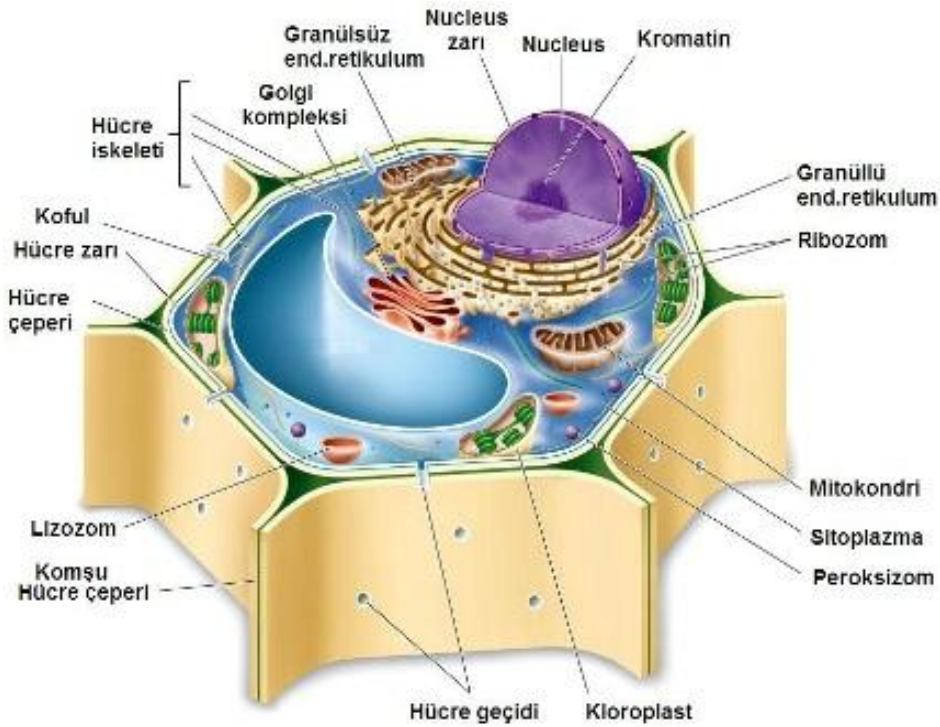
PEROKSİZOM:

- * Katalaz enzimi içeren organelidir.
- * Tek katlı zarla çevrilidir.
- * Hidrojen peroksiti parçalar yani zehirli maddeleri zehirsiz hale getirir.

STOPLAZMA VE ORGANELLER

ŞEKİL: HAYVAN HÜCRESİNİN GENEL ŞEKLİ

ŞEKİL : BİR BİTKİ HÜCRESİNİN GENEL ŞEKLİ

STOPLAZMA VE ORGANELLER

BİRİMLER	PROKARYOT HÜCRE	BİTKİ HÜCRESİ	HAYVAN HÜCRESİ	MANTAR HÜCRESİ	OLGUNLAŞMIŞ MEMELİ ALYUVAR HÜCRELERİ	GÖREVLERİ
HÜCRE ZARI	+	+	+	+	+	MADDE ALIŞ VERİŞİ
RİBOZOM	+	+	+	+	-	PROTEİN SENTEZİ
SİTOPLAZMA	+	+	+	+	+	ORGANELLERİ İÇERİSİNDE BULUNDURUR
ENDOPLAZMİK RETİKULUM	-	+	+	+	-	MADDE TAŞINMASI
GOLGİ AYGITI	-	+	+	+	-	SALGI YAPMA
LİZOZOM	-	FİTOLİZOZOM VAR	+	+	-	HÜCRE İÇİ SİNDİRİM
MİTOKONDİRİ	-	+	+	+	-	OKSİJENLİ SOLUNUMLA ATP ÜRETİMİ
KLOROPLAST	-	+	-	-	-	FOTOSENTEZLE BESİN ÜRETİMİ
KOFUL	-	+	+	+	-	BOŞALTIM BESLENME DEPOLAMADA GÖREV ALIR
SENTROZOM	-	-	+	+	-	İĞ İPLİKLERİNİ OLUŞTURMAK
ÇEKİRDEK	-	+	+	+	-	YÖNETİCİ KISIM
HÜCRE ÇEPERİ	+	+	-	+	-	HÜCREYİ KORUMA
HÜCRE İSKELETİ	-	+	+	+	-	HÜCRE İÇE HAREKET KORUMA ŞEKİL VERME

* Fotosentetik prokaryotlarda klorofil sitoplazmada dağınık halde bulunur.

* Oksijenli solunum yapan prokaryotlarda ETS hücre zarının üzerinde yer alır.

* Sentrozom bitki hücrelerinde bulunmaz. Sitoplazmadaki serbest proteinler iğ ipliklerini sentezler.

* Gelişmiş bitki hücrelerinde lizozom bulunmaz.

STOPLAZMA VE ORGANELLER